

КЫСКАЧА МАЗМУНУ

Даярдаган: Кайрат Тулекеев
Университет: Кыргыз – Түрк “Манас” Университети
Институту: Коомдук Илимдер Институту
Бөлүмү: Экономика бөлүмү
Ишгин сыпаты: Магистрдик диссертация
Беттердин саны: 1 + 121
Бүтүрүү датасы: 05/05/2012
Илимий жетекчи: Э.и.к Доцент Жыпар Айтуганова

Кыргызстандагы инфляциялык процесстердин проблемалары

Азыркы глобалдык экономикада инфляциялык процесстер дүйнөдө маанилүү ролго ээ. Өз алдынчалыктын алгачкы төрт-беш жылында маанилүү инфляция маселесине кабылган Кыргызстанда да бул маселеге каршы күрөшүүдө жүргүзгөн ар кандай иш чаралары натыйжасында бүгүнкү күндө аны чечүүдө дээрлик канааттандыруу саясат жүргүзүүдө. 1993-жылы улуттук акчанын кабыл алынышы, 1998-жылдан бери Кыргыз Республикасы Улуттук Банкынын акча-кредит саясатын көз карандысыз негизде жүргүзүп жатышы жана акча-кредит саясатынын негизги максаты катары баалардын туруктуулугун сактоонун белгилениши сыяктуу иш аракеттер негизинде өлкөдө инфляция деңгээли акыркы беш-алты жылдан бери 10-15%дын тегерегинде болууда.

Бирок инфляциянын төмөн сакталышы чындап эле акча-кредит саясатынын эффективдүүлүгүн көрсөтөбү жана узак мөөнөттө да мындай саясатты уланта берүүгө болобу деген сыяктуу суроолор жоопсуз. Бул сыяктуу суроолорго жооп табуу үчүн өлкөдө инфляцияга таасир берип жаткан факторлор изилдениши керек. Ошол себептен, магистрдик иштин максаты катары инфляция маселесин жаратып жаткан факторлорду аныктоо боюнча ар кандай теориялар жана изилдөөлөр көлөкөсүндө Кыргызстанда инфляцияга таасир эткен факторлорду аныктоо максаты тандалып алынган.

Теориялык жана практикалык изилдөөлөргө таянуу менен изилдөө жүргүзүлдү жана эсептөөлөр, тесттер негизинде өлкөбүздө кыска жана узак мөөнөттө инфляцияга

негизинен *сырткы баалар жана валюталык курстун* таасир берип жаткандыгы аныкталды. Мындан сырткары *узак мөөнөттүү депозиттик пайыздык ставкалардын* да күчсүз, бирок статистикалык жактан маанилүү таасири бар экендиги байкалган.

Ал эми акча сунушу, номиналдуу эмгек акылар сыяктуу факторлор менен инфляция арасында маанилүү байланыш жок экендиги ойлондурбай койбойт. Графиктен да байкалгандай, акча массасы 2001-жылдан бери өтө бат ылдамдыкта өсүп жаткандыгына карабастан, инфляция салышпырмалуу бир топ эле жай болгон. Демек, Улуттук Банк инфляцияны контролдоодо акча массасын контролдоо боюнча саясат ордуна валюталык курс боюнча саясатты активдүү колдонууда. Бул саясат кыска мөөнөттө өз максатына жетип жатса да, аны узак мөөнөттө улантуу мүмкүн эмес. Себеби, импорттук товарларга болгон муктаждык натыйжасында төлөө балансынын туруктуу дефицити улуттук акчанын күчүн жоготушуна басым жасайт. Улуттук Банк болсо, валюталык курстун кескин төмөндөшүнүн алдын алуу үчүн тынбай валюта сатууга мажбур болот. Бирок акыркы жылдарда чет өлкөдө иштеп жаткан мигранттарыбыздын ири өлчөмдөрдө валюта алып келип жатышы Улуттук Банктын ишин жеңилдетүүдө. Ал эми узак мөөнөттө мигранттардын алып келе турган акчаларына же тышкы карызга таянуу менен саясат жүргүзүүгө болбой калышы толук мүмкүн.

Ошондуктан узак мөөнөттө инфляция менен күрөшүүдө ийгиликтүү болуш үчүн өндүрүштү жогорулатуу, өлкөнүн тышкы соода байланыштарында өлкөгө терс таасир тийгизе турган сырьё, иштетилбеген товарлар экспорту ордуна кошумча наркы жогору болгон иштетилген товарлардын өндүрүшүн жана экспорттун көбөйтүүгө багытталган саясат жүргүзүү менен импорттук товарларга болгон көз карандылыкты кандайдыр бир бөлүгүн болсо да азайтуу, башкача айтканда, эл аралык рынокто атаандаштыкка туруштук бере турган негизде өндүрүштү стимулдоо, тышкы булактарды мүмкүн болушунча эффективдүү колдонуу жана ички, элдин колунда бош турган акчаларды (үнөмдөөлөрдү) банк системасы аркылуу инвестицияга багыттоо боюнча иш чараларды жүргүзүү керек.

Ачкыч сөздөр: *Инфляция, инфляциялык процесстер, акча сунушу, валюталык курсу, сырткы баалар, номиналдуу алмаштыруу курсу, реалдуу алмаштыруу курсу, керектөө баалар индекси.*

ÖZ

Yazar:	Kayrat Tulekeyev
Üniversite:	Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi
Anabilim Dalı:	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bilim Dalı:	İktisat Bölümü
Tezin Niteliği:	Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı:	3 + 121
Mezuniyet Tarihi:	05/06/2012
Tez Danışmanı:	Doç.Dr. Cıpar Aytuganova

KIRGIZISTANDAKİ ENFLASYON SÜREÇLERİNİN PROBLEMLERİ.

Bağımsızlığın ilk yıllarında hiperenflasyon denilebilecek kadar önemli enflasyon problemleriyle karşı karşıya kalan Kırgızistan, 1993 yılında ulusal para olan som'un dolaşıma sokularak para arzı kontrol altına alınamayan rublenin yerini alması, aynı yılı kurulan Merkez Bankası'nın 1998 yılından beri bağımsız olarak para politikasını yürütmekte olması ve para politikasının temel amacı olarak fiyatların istikrarının belirlenmesi gibi önlemler sayesinde günümüzde enflasyon problemini başarılı bir şekilde çözmektedir.

Merkez Bankası'nın başarılı olmasında hangi araçlar çok daha etkin olmaktadır ve böyle bir anti-enflasyonist politika uzun dönemde de sürdürülebilecek midir ve başarılı olabilecek midir gibi soruların cevabını araştırmak bu tezin amacını oluşturmaktadır.

Amaca ulaşmak için önce enflasyon dinamikleri konusunda teorik ve pratik literatür taraması yapılmıştır ve onların ışığında Kırgızistan'da enflasyon dinamikleri araştırılmıştır. Model ve grafik tahminleri sonucu söz konusu ülkede enflasyonu hem kısa hem de uzun dönemde önemli ölçüde *dış fiyatların ve döviz kurlarının etkilediği* ortaya konulmuştur. Ayrıca, *uzun dönemli mevduat faiz oranlarının* da enflasyon üzerinde güçsüz bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir.

Para arzı, nominal ücretler gibi değişkenlerle enflasyon arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir ilişkinin olmadığı ilginçtir. Bu bulgular ışığında denilebilir ki, Kırgızistan Merkez Bankası enflasyonla mücadelede önemli araç olarak döviz kuru politikasını yani piyasaya döviz satmak, satın almakla döviz kuruna müdahale etme politikasını kullanmaktadır ve para arzı kontrolünün enflasyonla mücadelede etkisi çok sınırlıdır.

Uzun dönemde enflasyonla mücadelede başarılı olabilmek için iç üretim yetersizliği, ithalat mallarına bağımlılık ve dolayısıyla sürekli devam eden dış açık gibi problemlerin çözülmesi temel şarttır. Bu problemleri çözmek için de dış kaynakların etkin kullanılması yani bütçe açığını ve dış açığı finanse etmeye değil iç üretimi artıracak şekilde yönlendirilmesi; ülkenin rekabet gücünü artıracak, dış ticaret hadlerinin ülke aleyhine seyrine yol açan ilksel mal ihracatı eğilimini kırarak, işlenmiş mamul üretimi ve ihracatını teşvik ederek, kısmen de olsa tüketim malları ithalatına olan bağımlılığın ortadan kaldırılmasına yönelik teşvik edici politikaların uygulanması; iç tasarrufları bankacılık sistemi yardımıyla yatırımlara yönlendirmek için mevduatlara devlet garantisi gibi politikaların uygulanması önerilir.

Anahtar sözcükler: *Enflasyon, enflasyon süreçleri, para arzı, döviz kuru, dış fiyatları, nominal değişirme kuru, reel değişirme kuru, tüketici fiyatların endeksi.*

ABSTRACT

Author: Kayrat Tulekeev
University: Kyrgyz-Turkish Manas University
Institute: Institute of Social Science
Department: Economy
Research mode: Mphil
Page count: 5 + 121
Expiry date: 05.06.2012
Curator: Associate professor, Candidate of Economy Jypar Aytuganova

The problems of inflationary processes in the Kirgizstan

Having faced high inflation rates, Kyrgyz Republic introduced its own currency in 1993 and in the same year the National Bank of Kyrgyzstan was established. These measures helped to achieve the primary goal of the monetary policy – ensuring the price stability.

The purpose of this study is to research the effectiveness of the Central Bank's instruments, and the impact of the long term application of anti-inflationist policies.

In the light of this purpose the wide range of different theoretical and applied resources was explored and their application to the dynamics of inflation in Kyrgyzstan with the help of econometric methods was researched. As the results of the applied model shows, the inflation rate in the country is influenced mainly by *foreign prices and exchange rate*. In addition, the weak impact of the *long term deposit rates* on the inflation rate was discovered.

It is worthy to notice that according to the model applied there is no statistically significant relationship between money supply, nominal wages and the inflation rate. In the light of this conclusion, we can see that the Central Bank have been using exchange rate policies to control the inflation rate and the control over the money supply had limited effect in this process.

The main aspect in the process of controlling the inflation rate in the long run is to find proper solutions to such challenges is insufficient domestic production, the dependency on imported goods and consequently the constant deficit of balance of payments. As the

solutions for these issues effective use of external and internal resources i.e. increasing domestic production, the country competition power; stimulation of manufacture and export of goods with high surplus value; the direction of domestic savings to investments with the help of the banking system and providing state guaranty for deposits are proposed.

Key words: Inflation, inflationary processes, money supply, exchange rate, foreign prices, nominal exchange rate, real exchange rate, consumer price index.

АННОТАЦИЯ

Автор: Кайрат Тулекеев
Университет: Кыргызско-Турецкий Университет имени Манаса
Институт: Институт Социальных Наук
Отделение: Экономика
Вид работы: Магистерская диссертация
Количество страниц: 7 + 121
Дата окончания: 05.06.2012
Куратор: Доцент, кандидат экон. наук, Жыпар Айтуганова

Проблемы инфляционных процессов в Кыргызстане.

Как известно, в экономике Кыргызстана в первые годы независимости имело место гиперинфляция. Начало работы Национального Банка и анти-инфляционной политики государства можно связать с введением в 1993 году кыргызской национальной валюты. Цель такой политики состояла в достижении и сохранении устойчивости цен. Благодаря этим мероприятиям решение проблем инфляции считается в настоящее время удовлетворительным.

Возникает вопрос: какой инструмент денежно-кредитной политики государства является более эффективным, и кроме того, можно ли рассчитывать на такую политику в долгосрочный период? Целью данного исследования является поиск ответов на эти вопросы.

В работе изучены теория и практика факторов, влияющих на инфляционные процессы. На этой основе сделан анализ факторов инфляции в Кыргызстане.

С помощью различных тестов и анализов определены *два* основных фактора влияющих на инфляцию в краткосрочном и долгосрочном периодах. *Это внешние факторы и валютные курсы.* Кроме того установлено, что *процентные ставки долгосрочных депозитов* являются опосредованным фактором инфляционных процессов в Кыргызстане.

Результаты анализа показали, что нет прямой связи между предложением денег и инфляцией.

В результате анализа сделан вывод о том, что

- ◆ основным инструментом антиинфляционной политики Национального Банка является валютная интервенция.
- ◆ Контроль и регулирование предложением денег в анти-инфляционной политике играют незначительную роль.
- ◆ Анти-инфляционная политика в долгосрочном периоде должна учитывать рост объема внутреннего производства, а также рационального использования внешних ресурсов. При этом важна стимулирующая политика, направленная на производство и экспорта переработанных товаров с высокой добавленной стоимостью.
- ◆ Для роста отечественного производства необходимо максимальное использование внутренних сбережений на основе государственных гарантий и долгосрочных депозитов.

Ключевые слова: *Инфляция, инфляционные процессы, денежная масса, валютный курс, внешние цены, номинальный обменный курс, реальный обменный курс, индекс потребительских цен.*